



GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>



Araştırma Makalesi • Research Article

DOI: 10.21547/jss.1601635

Nahiv İlminin Gelişiminde Şârihlerin Katkısı: Hatîb eş-Şirbînî'nin Nûru's-Seciyye Fî Halli Elfâzi'l-Âcurrûmiyye Adlı Eseri Özelinde Bir İnceleme

The Contribution of the Commentators in the Development of the Science of Nahw: An Analysis on Khatîb al-Shirbînî's Nûru al-Sajjiyya Fî Halli Alfâzi al-Âjurrûmiyya

Şehmus ÜLKER^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Şırnak / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-0296-1385

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 14 Aralık 2024

Kabul tarihi: 27 Mart 2025

Anahtar Kelimeler:

Arap Dili ve Belâgatı,

Nahiv,

el-Âcurrûmiyye,

Şirbînî,

Nûru's-seciyye.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: December 14, 2024

Accepted: March 27, 2025

Keywords:

Arabic Language and Rhetoric,

Nahw,

al-Âjurrûmiyya,

al-Shirbînî,

Nûr al-sajjiyya.

ÖZ

Tarihi süreçte nahiv ilmine dair birçok eser telif edilmiştir. Bu eserler arasında rağbet görmüş olanlardan bir tanesi de İbn Âcurrûm'un (ö. 723/1323) *el-Âcurrûmiyye* adlı eseridir. İbn Âcurrûm'un söz konusu eseri özet bir şekilde telif edilmesine rağmen nahiv ilminin genel olarak temel konularını içermektedir. Eser üzerine birçok şerh çalışması yapılmıştır. *el-Âcurrûmiyye* üzerine şerh yazan âlimlerden biri de el-Hatîb eş-Şirbînî'dir (ö. 977/ 1570). Çok yönlü bir âlim olan Şirbînî, fıkıh, tefsir, Arap Dili ve Edebiyatı alanlarında olmak üzere birçok değerli eser telif etmiştir. Bu eserlerden biri de İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'si üzerine yazılmış bir şerh olan *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi l-Âcurrûmiyye*'dir. Şirbînî, şerhini Arap dilini yeni öğrenen öğrencilerin seviyelerini dikkate alarak mecaz ve edebî sanatlardan uzak, sade ve anlaşılır bir dille yazmıştır. O, şerhinde *el-Âcurrûmiyye*'de özet bir şekilde ele alınan konuları ayrıntılı bir şekilde açıklamış, gerektiğinde konu sıralamasını gözeterek ek bilgilere de yer vermiştir. Dolayısıyla Şirbînî'nin eseri hem muhteva hem de kullandığı dil ve üslup açısından incelendiğinde Arap dili öğretiminde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca Arap dili öğrenimine yeni başlayanlar için faydalı bir kaynak eser olduğunu da söylemek mümkündür. Doküman inceleme ve literatür taraması şeklinde gerçekleştirilen bu çalışmada İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'si, Şirbînî ve *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi l-Âcurrûmiyye* adlı eseri hakkında bilgi verildikten sonra, Şirbînî'nin söz konusu şerhi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Böylece bu çalışma, Şirbînî'nin eserinin şerh yöntemini, Arap diline olan katkısını ve değerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

ABSTRACT

In the historical process, many works on the science of grammar have been written. Among these works, one of the most readable ones is Ibn al-Ajurrûm's (d. 723/1323) namely *al-Âjurrûmiyya*. Although Ibn al-Ajurrûm's work in question was written in a summary form, it covers the basic topics of the science of grammar in general. One of the scholars who wrote a commentary on *al-Âjurrûmiyya* was al-Khatîb al-Shirbînî (d. 977/1570). A versatile scholar, al-Khatîb al-Shirbînî wrote many valuable works in the fields of fiqh, tafsir, Arabic language and literature. One of these works is *Nûr al-sajjiyya fî halli alfâzi al-Âjurrûmiyya*. This work is a commentary on Ibn Ajurrûm's *al-Âjurrûmiyya*. Shirbînî wrote his commentary taking into account the level of students who are new learners of the Arabic language and wrote it in a simple and comprehensible language free from metaphors and literary arts. In his commentary, he explained in detail the topics summarized in *al-Âjurrûmiyya*, and when necessary, he included additional information by observing the order of topics. Therefore, when Shirbînî's commentary is analyzed in terms of both content and the language and style he used, it can be said that it has an important place in Arabic language teaching. It can also be said that it is a useful source work for beginners in Arabic language education. In this study, which was conducted in the form of literature review, after providing information about Ibn Ajurrûm's *al-Âjurrûmiyya*, Shirbînî and his work entitled *Nûru al-sajjiyya fî halli alfâzi al-Âjurrûmiyya*, Shirbînî's commentary in question was discussed in detail. Thus, this study aims to reveal the commentary method of al-Shirbînî's work, its contribution to the Arabic language and its value.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: sehmsulker82@hotmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Many works on the science of nahiw have been written in the historical process. One of the most popular of these works is Ibn al-Ajurrūm's (d. 723/1323) book is namely *al-Ajurrūmiyya*. Ibn al-Ajurrūm was of Moroccan origin and studied Arabic language, Qiraat, fiqh, and mathematics. Ibn al-Ajurrūm's most famous work is *al-Ajurrūmiyya*. It is a concise book of grammar, which is rumored to have been written while the author was in Mecca on the occasion of the pilgrimage. *al-Ajurrūmiyya* was very popular for reasons such as its methodology and the fact that it was written in a clear and understandable language. Although Ibn al-Ajurrūm's work in question was written in a summary form, it covers the basic topics of the science of grammar in general. One of the scholars who wrote a commentary on *al-Ajurrūmiyya* was al-Khatīb al-Shirbīnī (d. 977/1570). Shirbīnī took lessons from many scholars of his time and educated himself especially well in the fields of fiqh, tafsīr, and Arabic language. Shirbīnī, who trained many students and wrote many works in different fields, died in Cairo in 977/1570. A versatile scholar, al-Khatīb al-Shirbīnī wrote many valuable works in the fields of fiqh, tafsīr, Arabic language and literature. One of his works is entitled *Nūru al-sajīyya fī halli alfāzi al-Ājurrūmiyya*. This work is a commentary on Ibn Ājurrūm's *al-Ājurrūmiyya*. In the introduction of this commentary, al-Shirbīnī gave information about the purpose of his work. As a matter of fact, it is understood from the information he gives in the introduction that he wrote this commentary upon the request of some of his friends in order to provide a better understanding of *al-Ājurrūmiyya*. He clearly stated that he named his work as *Nūru al-sajīyya fī halli alfāzi al-Ājurrūmiyya*. It is possible to say that al-Shirbīnī wrote his commentary taking into account the level of students who were new to the Arabic language. As a matter of fact, he followed the style of Ibn Ājurrūm's *al-Ājurrūmiyya* and used a language free of metaphors and literary arts that might be too heavy for the students. Although Shirbīnī's commentary does not cover all the topics of the science of grammar, it includes its main issues in detail. This is because the main purpose of the commentators is to explain in detail the topics covered in the texts of the authors whose works they annotate. Accordingly, al-Shirbīnī's main topics in his commentary are similar to the topics of *al-Ājurrūmiyya*. Therefore, in his commentary, he explains in detail the topics that are summarized in *al-Ājurrūmiyya*, and when necessary, he includes additional information by observing the order of topics. In addition, al-Shirbīnī avoided unnecessary prolongations while commenting on *al-Ājurrūmiyya* and wrote his commentary in a clear and comprehensible language. In his commentary, al-Shirbīnī's text also includes some topics that Ibn Ājurrūm did not include in his *al-Ājurrūmiyya*. He also commented on the order of topics in Ibn Ājurrūm's *al-Ājurrūmiyya* and tried to reveal the connections between them. In his commentary, al-Shirbīnī has dealt with the information that should be learned about the Arabic language in general and tried not to prolong the topics more than necessary. Therefore, it was determined that he did not touch upon the controversial issues between the schools of grammar too much. However, there are places in his commentary where Shirbīnī briefly touches upon the views of the schools of grammar. In addition, there are some places in his work where he explicitly states the names of the opinion holders in some cases. In this context, al-Shirbīnī mentioned the names of many Arabic language scholars in his work. While composing his work, al-Shirbīnī gave importance to the order of the subjects and systematized the information he needed to explain. One of the important features of al-Shirbīnī's commentary is that he gives examples to the subjects he explains in general and gives the i'rab of these examples. In addition, another characteristic of al-Shirbīnī's work is that he summarizes the subject at the end of the topics that he discusses in detail. Accordingly, al-Shirbīnī not only commented on *al-Ajurrūmiyya* but also provided a better understanding of it. Therefore, when Shirbīnī's commentary is analyzed in terms of both content and the language and style he used, it can be said that it has an important place in Arabic language teaching. It is also possible to say that it is a useful source work for beginners in Arabic language teaching. In this study, which was conducted as a literature review, after providing information about *Ibn Ājurrūm's al-Ajurrūmiyya*, Shirbīnī and his work named *Nūru al-sajīyya fī halli alfāzi al-Ājurrūmiyya*, Shirbīnī's commentary is discussed in detail. Thus, this study aims to reveal the commentary method of al-Shirbīnī's work, its contribution to Arabic language and its value.

Giriş

Tarihî süreç içerisinde nahiv ilmi ile ilgili birçok eser yazılmıştır. Bu eserler içerisinde büyük bir ilgi görmüş olanlardan birisi de İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye* adlı eseridir. Söz konusu eser, İbn Âcurrûm olarak tanınan Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Dâvûd es-Sanhâcî tarafından telif edilmiştir (Suyûtî, 2005, ss. 207-208; Kâtip Çelebî, ts. s. 2/1796; Ziriklî, 2002, s. 7/33; Kılıç, 1999, s. 19/295-296; Tekin, 2020, ss. 153-154). İbn Âcurrûm Fas asıllı olup Arap dili, kıraat, fıkıh ve matematik alanlarında tahsil görmüştür. Kahire'de ders veren Ebû Hayyân el-Endelüsî'den (ö. 745/1344) icâzet alan İbn Âcurrûm, daha sonra birçok öğrenci yetiştirmiştir. İbn Âcurrûm'un en meşhur eseri *el-Âcurrûmiyye*'dir. Müellifin hac münasebetiyle Mekke'de bulunduğu sırada telif ettiği rivayet edilen eser özlü bir nahiv kitabıdır. *el-Âcurrûmiyye*; yöntemi, açık ve anlaşılır bir dille yazılması gibi sebeplerden dolayı çok rağbet görmüştür. Ayrıca *el-Âcurrûmiyye* üzerine birçok şerh türü eser telif edilmiştir (Kılıç, 1999, s. 19/295-296; Tekin, 2020, ss. 153-154). İbn Âcurrûm'un söz konusu eserinin özellikle Arap dili öğrenimine yeni başlayanlar için çok faydalı bir çalışma olduğu kabul edilmektedir (Kâtip Çelebî, ts., s. 2/1796; Küçüksarı, 2018, s. 227).

El-Âcurrûmiyye'nin muhtevasına bakıldığında; kelime ve çeşitleri, i'rab, fiiller, merfu isimler, mansûb isimler ve mecrûr isimler şeklinde altı ana bölümden oluştuğu fark edilmektedir (İbn Âcurrûm, 2023, ss. 7-27; Küçüksarı, 2018, s. 227). Dolayısıyla *el-Âcurrûmiyye*'nin hacmi küçük olsa da genel olarak nahiv ilminin temel konularını içerdiğini söylemek mümkündür.

İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'si üzerine birçok âlim tarafından şerh (Ferâhidî, 2003, s. 2/319; Razî, 2010, s. 235; İbn Manzûr, 1993, s. 2/497; Fîrûzâbâdî, 2005, s. 226; Tehânevî, 1996, s. 1/1013; Şensoy, 2010, s. 38/555; Ülker, 2021, ss. 20-21) türü eserler yazılmıştır (Kılıç, 1999, ss. 19/295-296). *el-Âcurrûmiyye* üzerine şerh yazan âlimlerden bir tanesi de el-Hatîb eş-Şîrbînî'dir (ö. 977/1570). Şîrbînî'nin söz konusu şerhinin ismi *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye*'dir (Şîrbînî, 2013, ss. 51-53; Çavuşoğlu, 2010, s. 39/190). Yapılan araştırma neticesinde Şîrbînî'nin *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye* adlı eseri hakkında tespit edebildiğimiz kadarıyla, bir makale dışında şimdiye kadar Türkiye'de söz konusu eser ile ilgili akademik olarak yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu makalede Şîrbînî'nin söz konusu eseri, Kur'ân ile istişâd yöntemi açısından ele alınmıştır (Tekin, 2020: ss. 152-166). Çalışmamızda ise Şîrbînî'nin söz konusu şerhi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Böylece Şîrbînî'nin eserinin şerh yöntemi, değeri ve Arap diline olan katkısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Hatîb eş-Şîrbînî ve Nûru's-Seciyye Fî Halli Elfâzi'l-Âcurrûmiyye Adlı Eseri

Hatîb eş-Şîrbînî'nin tam adı; Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şîrbînî el-Kâhîrî'dir (İbnu'l-İmâd, 1986, s. 10/561; Kehhâle, 1993, s. 3/69; Çavuşoğlu, 2010, s. 39/189-191; Tekin, 2020, ss. 154-155). Şîrbînî, Mısır'ın Garbiye vilayetine bağlı Şîrbîn köyünde dünyaya gelmiştir. el-Câmiu'l-Ezher'de hatiplik görevini yapmasından dolayı Hatîb lakabını aldığı nakledilmektedir. Şîrbînî, döneminde yaşayan birçok âlimden dersler almış özellikle kendisini, fıkıh, tefsir ve Arap dili alanlarında iyi yetiştirmiştir. Birçok öğrenci yetiştiren ve farklı alanlarda birçok eser telif eden Şîrbînî, 977/1570 yılında Kahire'de vefat etmiştir. (Çavuşoğlu, 2010, ss.189-191).

Hatîb eş-Şîrbînî çok yönlü bir âlim olduğundan fıkıh, tefsir, kelâm, Arap dili ve edebiyatı alanlarında birçok değerli eser telif etmiştir (Tekin, 2020, s. 155). Şîrbînî'nin kaleme aldığı bu eserlerden bir tanesi de *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye* adlı eseridir. Bu eser, daha önce değinildiği gibi İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'si üzerine telif ettiği şerh türü bir eserdir (Çavuşoğlu, 2010, s. 190). Şîrbînî, şerhinin telif amacını mukaddimesinde açık bir

şekilde ifade etmiştir. Nitekim şârih, söz konusu eserini, bazı arkadaşlarının isteği üzerine telif ettiğini ve *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye* şeklinde isimlendirdiğini açık bir şekilde belirtmiştir. Dolayısıyla şerhin adından da anlaşılacağı üzere Şîrbînî, eserini *Âcurrûmiyye* 'nin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için telif ettiğini söylemek mümkündür (Şîrbînî, 2013, ss. 51-53).

Şîrbînî, şerhini Arap dilini yeni öğrenen öğrencilerin seviyelerini dikkate alarak kaleme aldığı söylenebilir. Nitekim o, İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye* 'sindeki üslubu takip ederek, söz konusu eserinde, talebelere ağır gelebilecek mecaz ve edebî sanatlardan uzak bir dil kullanmıştır. Şîrbînî'nin söz konusu şerhi, nahiv ilminin bütün konularını ihtiva etmese de onun temel meselelerini detaylı bir şekilde içermektedir. Zira şârihlerin temel amacı, eserlerini şerh ettiği müelliflerin metinlerinde ele aldıkları konuları ayrıntılı bir şekilde açıklamaktır. Dolayısıyla Şîrbînî'nin şerhinde ele aldığı temel konuların *el-Âcurrûmiyye* 'nin konularıyla benzerlik göstermektedir (Tekin, 2020, s. 157). Ayrıca Şîrbînî'nin söz konusu eserinin güzel ve sade bir üslupla yazılması nahiv ilmine yeni başlayanlar için faydalı olduğu düşünülmektedir (Tekin, 2020, s. 153).

Nûru's-Seciyye Fî Halli Elfâzi'l-Âcurrûmiyye Adlı Eserin İncelenmesi

Muhtevası

Şîrbînî, şerhine besmele, hamdele ve salvele ile başladıktan sonra söz konusu eserinin telif nedenini açıklamıştır (Şîrbînî, 2013, ss. 51-53). Daha sonra şerhinde öncelikle nahiv ilminin tanımı, konusu, gayesi ve faydalarını ele almıştır. Ardından *el-Âcurrûmiyye* 'nin konu sıralamasını takip ederek *kelam* meselesini incelemiştir. Bu başlık altında öncelikle kelamın sözlük ve ıstılahtan tanımını ele almış, daha sonra konuyla ilgili “*tenbîh*” diye isimlendirdiği bir alt başlığa yer vermiş, ardından kelamın kısımları olan isim, fiil ve harf konularını işlemiş yine “*tenbîh*” olarak isimlendirdiği alt başlıklarla meseleleri detaylı bir şekilde ele almıştır (Şîrbînî, 2013, ss. 54-74). Burada görüldüğü gibi şârih *el-Âcurrûmiyye* 'nin metnini sadece şerh etmekle kalmamış, aynı zamanda konu sıralamasını da gözeterek gerekli ek bilgiler de vermiştir. Böylece özet bir şekilde ele alınan *el-Âcurrûmiyye* 'nin daha iyi anlaşılmasının sağlandığı söylenebilir.

Şîrbînî, daha sonra i‘rab ana başlığını ele almıştır. Bu başlık altında da öncelikle i‘rabın tanımı, kısımları, alametleri, mu‘rab konusu ve mu‘rab konusunun altında da hareke ve harfler ile mu‘rab olanlar gibi meseleleri incelemiş, bazen de “*tenbîh*” olarak isimlendirdiği alt başlıklara da yer vermiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 74-107). Şîrbînî, bundan sonra fiiller ana başlığını ele almıştır. Bu başlık altında da öncelikle fiilleri, zaman açısından bir taksimata tabi tutarak mâzî, muzâri, emir şeklinde üç kısma ayırmış ve bunları sırasıyla ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Ayrıca “*tenbîh*” ve “*fâide*” diye isimlendirdiği ek başlıklarla konuyu daha açıklayıcı bir şekilde izah etmiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 107-130).

Şîrbînî şerhinde daha sonra merfu isimler başlığını ele almış, bu başlık altında fâil, nâib-i fâil, mübtedâ ve haber gibi konuları incelemiştir. Ardından sıfat, atıf, te‘kid ve bedel konularını detaylı bir şekilde ele almıştır (Şîrbînî, 2013, ss. 130-209). Şîrbînî, daha sonra “mansûb isimler” başlığına yer vermiş, farklı başlık ve alt başlıklar kullanarak konuyu geniş bir şekilde izah etmiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 209-265). Son olarak “mecrûr isimler” başlığı altında Arap dilinde mecrûr olarak gelen isimler konusuna bazı alt başlıklar ekleyerek ayrıntılı bir şekilde izah ederek şerhini bitirmiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 265-273). Şîrbînî, eserinde ana başlıklarla beraber bazı alt başlıklara da yer vermektedir. Bu başlıkların çoğu genel olarak “*tenbîh*” diye başlamaktadır (Şîrbînî, 2013, s. 59, 60, 63, 66, 67, 78, 86, 87, 92, 94, 100, 111, 115, 120, 121, 123, 139, 141, 143, 146, 147, 150, 153, 156, 172, 176). Ayrıca bazen “*fâide*”

(Şîrbînî, 2013, s. 126, 128, 180, 206) ve “tetimme” (Şîrbînî, 2013, s. 100, 106, 156, 177, 202, 220, 226, 233, 237, 246, 251) diye isimlendirdiği alt başlıklara da yer vermiştir.

Şîrbînî, şerhinde, İbn Âcurrûm’un *el-Âcurrûmiyye*’sindeki konu sıralamasını takip ederek eserini bitirmiştir (İbn Âcurrûm, 2023, ss. 7-27; Şîrbînî, 2013, ss. 56-273). Ayrıca şârih, söz konusu eserini telif ederken konu sıralamasına önem vermiş, gerekli olan bilgileri sistemli bir şekilde ele almış, eserini sade ve anlaşılır bir dille telif etmiştir. Şîrbînî’nin şerhini hem muhteva hem de kullandığı dil ve üslup açısından incelendiğinde Arap dili öğretiminde önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. Ayrıca Arap dili öğrenimine yeni başlayanlar için faydalı bir kaynak eser olduğunu söylemek mümkündür.

Metodu

Şîrbînî, *Nûru’s-seciyye fî halli elfâzi’l-Âcurrûmiyye* adlı eserinde takip ettiği metodu şu şekilde sıralamak mümkündür:

Anlamı Açık Olmayan Yerleri İzah Etmesi

Şîrbînî, söz konusu şerhinin mukaddimesinde, eserin telif amacıyla ilgili bilgiler vermektedir. Nitekim o, *el-Âcurrûmiyye*’nin Arap diline dair yazılan en güzel muhtasar eserlerden biri olduğunu belirtmiştir. Şârihin mukaddimesinde verdiği bilgilere göre bazı arkadaşlarının isteği üzerine *el-Âcurrûmiyye*’nin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için şerhini telif ettiği anlaşılmaktadır. Eserini de *Nûru’s-seciyye fî halli elfâzi’l-Âcurrûmiyye* şeklinde isimlendirdiğini açık bir şekilde belirtmiştir. Dolayısıyla Şîrbînî, eserini *el-Âcurrûmiyye*’nin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için telif ettiğini söylemek mümkündür. Buna göre şârih *el-Âcurrûmiyye*’nin anlamı kapalı olan yerlerini açıklamıştır. Buna birçok örnek vermek mümkün olmakla beraber çalışmamızın gereğinden fazla uzamaması için birkaç örnek vermekle yetineceğiz. Örneğin Şîrbînî, şerhinde ele aldığı konularda geçen kavramları açıklamaktadır. Nitekim i‘rab konusunu ele alırken önce sözlük anlamını vermiş daha sonra ıstılah anlamının müellifin tarif ettiği gibi olduğunu ifade etmiştir. Şîrbînî, i‘rabın sözlük anlamını; “açıklamak”, ıstılah anlamının ise “*üzerine dahil olan âmillerden dolayı kelimenin sonunun lafzen veya takdirene değişmesi*” şeklinde açıklamıştır. (Şîrbînî, 2013, s. 74-75). Ardından *el-Âcurrûmiyye*’nin metninde geçen ve anlamı açık olmayan “lafzen ve takdirene” kelimelerini ayrıntılı bir şekilde izah etmiştir. Şârih “lafzen” ifadesini, kelimenin sonunda meydana gelen değişikliğin açık bir şekilde görülmesi, “takdirene” ibaresini ise kelimenin sonundaki değişikliğin açık bir şekilde görülmeyip takdir edilmesi ve var sayılması şeklinde açıklamıştır. (Şîrbînî, 2013, s. 75).

Şîrbînî “lafzen ve takdirene” ifadeleriyle ilgili verdiği bilgileri daha somut hâle getirmek için konuyu örneklerle izah etmiştir. Nitekim i‘rabın kısımlarını izah ederken zahiri ve takdiri i‘raba örnekler vermiştir. Şârih, i‘rabın zahiri yani açık olarak gelen kısmının ref durumu için جَاءَ رَيْدُ örneğini vermiş, رَيْدُ kelimesinin fâil olup, sonunda bulunan açık damme ile merfu olduğunu ifade etmiştir. İ‘rabın takdiri olması durumuyla ilgili de جَاءَ الْقَاضِي ve جَاءَ الْفَتَى örneğini vermiş, الْفَتَى kelimesinin fâil olup merfu olduğunu, ancak açık bir şekilde damme harekesini alamadığı için mukadder yani var sayılan bir damme ile merfu olduğunu belirtmiştir. Yine الْقَاضِي kelimesinin fâil olup merfu olduğunu, ancak bu kelimenin de açık bir şekilde damme alamadığı için mukadder bir damme ile merfu olduğunu ifade etmiştir. Şârih şerhinde bunların dışında da birçok farklı örnekler vererek konuyu detaylı bir şekilde ele almıştır (Şîrbînî, 2013, s. 77). Burada görüldüğü gibi Şîrbînî, *el-Âcurrûmiyye*’nin kapalı olan ibarelerini örnekler vererek açıklamıştır. Dolayısıyla bu yöntemin, özellikle Arap dili öğrenimine yeni başlayan öğrenciler için faydalı olduğu söylenebilir.

Şîrbînî, bazı durumlarda *el-Âcurrûmiyye*'de kısaca ifade edilen yerlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için şerh ettiği görülmektedir. Örneğin İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'sinde murab kelimelerin iki kısım olduğunu bunların bir kısmının hareketlerle diğer bir kısmının ise harfler ile murab olduğunu zikretmiştir (İbn Âcurrûm, 2023, s. 11). Şîrbînî, bu ibareleri şerh ederken hareke ile i'rabın; damme, fetha, kesre veya sükûn ile olduğunu, harf ile i'rabın ise vâv, elif, yâ, nûn veya hazf ile olduğunu ifade ederek konuya açıklık getirmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 101). Şârih daha sonra bunların her birine örnekler vererek konuyu ayrıntılı bir şekilde izah etmiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 101-106).

Şîrbînî, bazı durumlarda ise *el-Âcurrûmiyye*'de geçen bir kavramı açıklayarak ele alınan konunun çerçevesini belirlemiştir. Örneğin İbn Âcurrûm, eserinde atıf konusunu ele almıştır (İbn Âcurrûm, 2023, s. 19). Şârih ise atfı; atf-ı beyân ve atf-ı nesak şeklinde iki kısma ayrıldığını belirterek burada müellifin kastettiği atfın, atf-ı nesak olduğunu ifade etmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 188). Burada görüldüğü gibi sadece atf kelimesiyle hangi atfın kastedildiği açık bir şekilde anlaşılmemaktadır. Şîrbînî ise buradaki kapalı ifadeyi şerh ederek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

Gereksiz Uzatmalara Yer Vermemesi

Şîrbînî'nin söz konusu eserinde gereksiz uzatmalardan kaçındığı fark edilmektedir. Örneğin daha sonra anlatacağı konuyu "*daha sonra gelecek*" diyerek meseleyi orada anlatmamıştır (Şîrbînî, 2013, s. 198). Ayrıca bu durumu eserinin birçok yerinde uyguladığı fark edilmektedir (Şîrbînî, 2013, s. 98, 155, 198). Şîrbînî, genel olarak daha önce ele aldığı konuyu "*daha önce geçtiği gibi*" diyerek aynı meseleyi tekrar etmekle konuyu uzatmaya gerek olmadığını ifade etmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 175). Bazı durumlarda ise ele aldığı mesele ile ilgili geniş açıklamalar için başka bir eserin ismini verip ona bakılabileceğini, söz konusu şerhini muhtasar olarak niteleyip konuları gereğinden fazla uzatmamaya çalıştığı fark edilmektedir (Şîrbînî, 2013, s. 114, 122). Şârih bazen de ele aldığı meseleler hakkında ayrıntılı bilgi için bu konuları daha detaylı bir şekilde inceleyen eserlere bakılabileceğini de ifade etmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 106).

Musannifin Metninde Yaptığı Konu Sıralamasıyla ilgili Yorumlar Yapması

Şîrbînî'nin söz konusu eserinin diğer bir özelliği de İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'sinde ele aldığı konu sıralaması ile ilgili yorumlarda bulunmasıdır. Örneğin İbn Âcurrûm eserinde nasb durumunun; fetha, elif, kesre, yâ, nûnun hazfî şeklinde beş alametinin olduğunu ifade etmiştir. Şîrbînî bu konuyu şerh ederken nasb alametinin birincisinin fetha olduğunu ve nasb alameti için asıl olanın fetha olduğu için müellifin bunu önce ele aldığını zikretmiştir. Ardından müellifin diğer nasb alametlerinin ele alış sıralamasına dair farklı yorumlarda bulunmuştur (Şîrbînî, 2013, ss. 89-90).

Şârih bazı durumlarda müellifin konu başlıkları ile ilgili yorumlarda da bulunmuştur. Örneğin "mu'rebat" konusu ile ilgili ibareleri şerh ederken müellifin i'rab alametlerini detaylı bir şekilde ele aldıktan sonra konuyu özet bir şekilde sunmak için "fasl" başlığını kullandığını ve bunu da Arap dilini yeni öğrenenleri alıştırmak için yaptığını ifade etmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 101). Şîrbînî eserinde musannifin nâib-i fâil konusunun fâil konusundan hemen sonra getirmesinin sebebini de nâib-i fâilin hükmünün birçok konuda fâil gibi olmasından dolayı olduğunu ifade etmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 141).

Meselelerin Eksik Yanlarını Tamamlaması

Şîrbînî şerhinde, İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'sinde eksik kalan konuları tamamladığı fark edilmektedir. Buna birçok örnek vermek mümkün olmakla beraber birkaç örnek vermekle yetineceğiz. İbn Âcurrûm, *el-Âcurrûmiyye*'sinde kısaca fiilin mâzî, muzâri ve

emir şeklinde üç kısma ayrıldığını ifade etmiştir (İbn Âcurrûm, 2023, s. 13). Şîrbînî ise bu konuyu ayrıntılı bir şekilde şerh etmiştir. Nitekim şârih, mâzî fiil, muzârî fiil ve emir fiilinin tanımını yaparak her birinin özelliklerini detaylı bir şekilde incelemiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 107-108). Burada görüldüğü gibi şârih, söz konusu eserinde Arap dili öğrenimine yeni başlayanlar için gerekli olan bazı ek bilgiler vermiştir. Bu durumun da konunun daha iyi anlaşılmasını sağladığı söylenebilir.

Şîrbînî'nin şerhinde, İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'sinde yer vermediği bazı konuları da ele aldığı fark edilmektedir. Örneğin şârih, marifeleri sayarken ism-i mevsûllere de yer vermiş ve musannifin eserinde bu konuya yer vermediğini zikretmiştir. Ardından ism-i mevsûl konusunu detaylı bir şekilde izah etmiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 184-185). Burada görüldüğü gibi Şîrbînî, müellifin metnini sadece şerh etmekle kalmamış gerektiğinde ele aldığı konuyla ilgili tamamlayıcı ek bilgilere de yer vermiştir. Şârihin bu yönteminin özellikle Arap dili öğrenimine yeni başlayan öğrencilerin, konuları bir bütün şeklinde öğrenmeleri açısından faydalı olduğu söylenebilir.

Nahiv Ekolleri Arasındaki İhtilaflı Konulara Yaklaşımı

Şîrbînî şerhinde, nahiv ekolleri arasındaki ihtilaflı konulara çok fazla değinmediğini söylemek mümkündür. Nitekim şerhinde mâzî fiil konusunu ele alırken ليس، عسى، نعم، بئس، نعمت، بئست kelimelerinin mâzî fiil olduklarını ifade etmiş, konunun daha iyi anlaşılması için de بئست، نعم، عسى، ليس şeklinde örnekler de vermiştir. Ancak نعم ve بئس ile ilgili nahiv ekolleri arasındaki tartışmalara değinmediği fark edilmektedir (Şîrbînî, 2013, s. 108). Nitekim Basra dil ekolüne göre نعم ve بئس kelimeleri fiildir. Kûfe dil ekolüne göre ise bu kelimeler isimdir (İbnu'l-Enbârî, 2016, 1/98; Ergin, 2003, s. 50; Ülker, 2021, s. 47). Dolayısıyla Şîrbînî'nin şerhinde verdiği bilgilerden Basra dil ekolünün görüşünü tercih ettiği anlaşılmaktadır. Ancak söz konusu eserinde bu tartışmalara yer vermediği görülmektedir. Bununla beraber Şîrbînî'nin şerhinde bazı yerlerde nahiv ekollerinin isimlerini de zikrederek görüşlerine kısaca değindiği yerler de bulunmaktadır (Şîrbînî, 2013, s. 109, 153, 159, 180, 201, 203, 236, 242, 249).

Şîrbînî söz konusu şerhinde bazı durumlarda herhangi bir isim zikretmeden ihtilaflı konulara kısaca değindiği de olmuştur. Örneğin mübtedâ ve haberin merfu olduğunu, bu konuda herhangi bir ihtilafın olmadığını ancak bunları ref eden âmil konusunda ihtilaf olduğunu belirtmiştir. Ardından Şîrbînî, doğru olan görüşe göre mübtedânın ibtida ile merfu olduğunu ifade etmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 150). Daha sonra konuyu daha somut hâle getirmek için örneklerle izah etmiştir. Nitekim verdiği örneklerden bir tanesi de رَيْدٌ قَائِمٌ örneğidir. Şîrbînî verdiği bu örneğin i'rabını; “رَيْدٌ kelimesi mübtedâ olup ibtida ile merfu, قَائِمٌ ise haber olup mübtedâ ile merfudur” şeklinde yapmıştır (Şîrbînî, 2013, s. 151). Burada görüldüğü gibi şârih mübtedânın ibtida, haberin ise mübtedâ ile merfu olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla şârihin, eserini gereğinden fazla uzatmamak için görüş sahiplerinin ve nahiv ekollerinin isimlerini zikretmeden ihtilaflı konuları kısa bir şekilde ele aldığı fark edilmektedir.

Şîrbînî eserinde, bazı durumlarda ise görüş sahiplerinin isimlerini açık bir şekilde verdiği yerler de vardır. Örneğin eserinde Halil b. Ahmed (ö.175/791), Sîbeveyhi (ö.180/796), Kisâî (ö. 189/805), İbn Mâlik (ö. 672/1274), İbn Hişâm (ö. 761/1360) gibi Arap dili âlimlerinin isimlerini zikrettiği yerler de bulunmaktadır. (Şîrbînî, 2013, s. 153, 184, 200, 206, 221, 255). Ancak Şîrbînî, her ne kadar bazı yerlerde hem nahiv ekollerinin hem de Arap dili âlimlerinin isimlerini zikretse de genel olarak ihtilaflı konulara kısaca değindiği fark edilmektedir. Dolayısıyla şârihin, Arap dili öğrenimine yeni başlayan öğrencilerin seviyesini dikkate alarak ele aldığı konuları gereğinden fazla uzatmamaya çalıştığı söylenebilir.

Görüşler Arasında Tercih Yapması

Şîrbînî'nin şerhinde her ne kadar çok fazla ihtilaflı konulara değinmese de bazı durumlarda nahiv âlimleri arasında ihtilaflı olan konulara değindiği ve bu görüşler arasından tercihlerde bulunduğu fark edilmektedir. Buna göre Şîrbînî'nin söz konusu şerhinde kendisine göre doğru olan görüşü tercih edip belirttiği yerler vardır. Bunu yaparken *والصحيح، الأصح* gibi ifadeler kullandığı tespit edilmiştir. (Şîrbînî, 2013, s. 109, 111, 114, 126, 153, 155, 166, 183). Örneğin İbn Âcurrûm, *el-Âcurrûmiyye*'sinde inne ve benzerlerinin isim cümlesinin başına geldiğinde mübtedâyı nasb, haberini de ref ettiğini ifade etmiştir. Şîrbînî bu ibareleri şerh ederken inne ve benzerlerinin ittifakla mübtedâyı nasb ettiğini, sahih olan görüşe göre de haberi ref ettiğini beyan etmiştir. Ardından bir görüşe göre inne ve benzerlerinin haberinin, mübtedâ tarafından ref edildiğini aktarmıştır. Ancak Şîrbînî'nin şerhinde verdiği bilgilerden inne ve benzerlerinin isim cümlesinin başına geldiğinde mübtedâyı nasb, haberini de ref ettiği şeklindeki görüşü tercih ettiği anlaşılmaktadır (Şîrbînî, 2013: s. 166). Dolayısıyla şârihin bazı durumlarda eserinde ihtilaflı konulara kısaca değindiği ve kendisinin doğru bulduğu görüşü tercih ettiği fark edilmektedir. Ancak eserin hacminin gereğinden fazla artmaması için de ihtilaflı konuların ayrıntısına fazla girmediği söylenebilir.

Örnekleri

Şîrbînî, *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye* adlı eserinde, genel olarak izah ettiği konulara örnekler vermiş ve bu örneklerin i'rabını yapmıştır. Nitekim Şîrbînî, i'rabın kısımlarının dörde ayrıldığını, bunlardan ref ve nasb durumunun fiil ve isim için ortak olduğunu, ifade ederek örnekler vermiş ve bu örneklerin de i'rabını yapmıştır. Şârihin isim ve fiilin ref durumu için verdiği, *زَيْدٌ يَفْعُو* örneğinin i'rabını; “*زَيْدٌ* ibtida ile merfu, *يَفْعُو* muzâri fiili ise başında nasb ve cezm edici bir âmil olmadığından dolayı merfudur”, şeklinde yapmıştır. Şârihin isim ve fiilin nasb durumu için verdiği, *يَفْعُو* *إِنَّ زَيْدًا لَّنْ يَفْعُو* örneğinin i'rabını; “*زَيْدًا*, *إِنَّ* ile mansûb, *يَفْعُو* fiili muzâri ise *لَّنْ* ile mansûbtur”, şeklinde yapmıştır. Şîrbînî, i'rabın cer durumunun isme özgü olduğunu göstermek için verdiği, *مَرَرْتُ مَرَرْتُ بِرَيْدٍ* örneğinin i'rabını ise; “*رَيْدٍ*, *ب* harfi cerri ile mecrûrdur”, şeklinde yapmıştır. Şârih, i'rabın cezm durumunun ise fillere özgü olduğunu göstermek için verdiği, *لَمْ يَفْعَمْ* örneğinin i'rabını; “*يَفْعَمْ* fiili, *لَمْ* ile meczumdur” şeklinde yapmıştır (Şîrbînî, 2013, ss. 76-77). Ardından Şîrbînî, konuyla ilgili örnek sayısı ve çeşidini artırarak diğer birçok örnek vermiştir (Şîrbînî, 2013, ss. 77-78).

İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'sinde tesniyenin i'rabını ele alırken; elif ile merfu, yâ ile mansûb ve mecrûr olduğunu belirtmiştir (İbn Âcurrûm, 2023, s. 12) Şîrbînî, bu ibareleri şerh ederken okuyucunun konuyu daha iyi anlamasını sağlamak için örnekler ile izah etmiştir. Şârihin verdiği örnekler ve i'rabı şu şekildedir: “*قام الزيدان* cümlesindeki *الزيدان* kelimesi fâil olup *قام* ile merfu olmuştur. Ref alameti ise dammenin yerine eliftir. *رَأَيْتَ الزَيْدَيْنِ* cümlesindeki *الزيدَيْنِ* kelimesi mefulün bihi olup *رَأَى* ile mansûb olmuştur. Nasb alameti ise fetha yerine yâ'dır. *مررت بالزيدين* cümlesindeki *الزيدين* kelimesi *الباء* ile mecrûr olup hafd yani cer alameti ise kesre yerine yâ'dır” (Şîrbînî, 2013, s. 104).

Şîrbînî, *el-Âcurrûmiyye* metninde geçen “*cemi müzekker salim; vav ile merfu, yâ ile mansûb ve mecrûrdur*” ibaresini şerh ederken, verdiği örnekler ve i'rabı şu şekildedir: “*قام الزيدون* cümlesindeki *الزيدون* kelimesi fâil olup *قام* ile merfu olmuştur. Ref alameti ise dammenin yerine vav harfidir. *رَأَيْتَ الزَيْدَيْنِ* cümlesindeki *الزيدَيْنِ* kelimesi mefulün bihi olup *رَأَى* ile mansûb olmuştur. Nasb alameti ise fetha yerine yâ harfidir. *مررت بالزيدين* cümlesindeki *الزيدين* kelimesi *الباء* ile mecrûr olup hafd yani cer alameti ise kesre yerine yâ harfidir” (Şîrbînî, 2013: s. 104). Ardından ele aldığı diğer konuları da aynı şekilde örnekler ile izah edip ayrıca bu örneklerin i'rabını da yapmıştır. Şârihin bu yöntemi söz konusu eserin genelinde uyguladığı fark edilmektedir (Şîrbînî, 2013, s. 77, 87, 93, 101, 105, 106, 133, 155, 161, 165, 209, 212, 229).

Burada görüldüğü gibi Şîrbînî şerh ettiği konuları örnekler vererek açıklamıştır. Dolayısıyla *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye* adlı eserin önemli özelliklerinden birisi de Şîrbînî'nin söz konusu eserinde genel olarak izah ettiği bütün konulara örnekler vermesi ve bu örneklerin i'rabını yapmasıdır. Böylece hem ele alınan konuların daha iyi anlaşılmasının sağlandığını hem de getirilen örneklerin i'rabı yapılarak verilen bilgilerin uygulamalı bir şekilde öğrenilmesini kolaylaştırdığını söylemek mümkündür.

Şîrbînî'nin söz konusu eseri, istişhâd bakımından zengin sayılan eserler arasında yer aldığını söylemek mümkündür. (Tekin, 2020, s.158). İstişhâd: lugat, sarf, nahiv ve belâgat ilimlerinde; “bir kelimenin veya bir ifadenin lafız, anlam ve kullanım doğruluğunu kanıtlamak amacıyla doğruluğu kesin olan nazım ve nesirden örnek vermek” anlamında kullanılmaktadır. (Durmuş, 2001, s. 23/396). İstişhâta esas alınan kaynaklar, Kur'an-ı Kerîm, hadis ve dillerine güven duyulan fasîh Arapların nazım ve nesirlerinden oluşmaktadır. (Suyûtî, 2006, s. 39; Bağdâdî, 1997, s. 1/5-18; Tural, 1990, s. 67-79; Demir, 2015, s. 18-25; Ülker, 2019: 446; Akçakoca, 2023: ss. 31-39).

Konuların Sonunda Özetleme Yapması

Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye adlı eserin diğer bir özelliği de Şîrbînî'nin söz konusu eserinde bazen *el-Âcurrûmiyye*'yi şerh ederken ele aldığı konuların sonunda özetleme yapmasıdır. Örneğin Şîrbînî, i'rab ve kısımlarını anlatırken en sonunda “velhasıl” diyerek detaylı bir şekilde ele aldığı konunun kısa bir özetini vermektedir. Nitekim şârih, i'rabın; ref ve nasb durumunun isim ve fiil için ortak olduğunu, hafz yani cer durumunun isimlere özgü, cezm durumunun ise fiillere özgü olduğunu ifade etmiştir (Şîrbînî, 2013, s. 78). Şîrbînî i'rab alametlerini de detaylı bir şekilde ele aldıktan sonra, ardından konuyu özetlemiştir (Şîrbînî, 2013, s. 106). Ayrıca şârihin bu yöntemi şerhinin birçok yerinde uyguladığı görülmektedir (Şîrbînî, 2013, s. 84, 97, 100, 106, 121, 136, 146). Şîrbînî'nin eserinde uyguladığı bu yöntem Arap dilini yeni öğrenmeye başlayan öğrenciler için faydalı olduğu düşünülmektedir. Nitekim konular detaylı bir şekilde ele alındığında yeni başlayanlar için ilgili konuyu toparlamak zor olabilmektedir. Ancak ele alınan konunun bitiminde bir özetleme yapılması, öğrencinin konuyu daha iyi anlaması açısından faydalı olduğu söylenebilir.

Sonuç

Şîrbînî'nin *Nûru's-seciyye fî halli elfâzi'l-Âcurrûmiyye* adlı eseri, İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'si üzerine telif ettiği şerh türü bir eserdir. Şîrbînî, söz konusu şerhinin mukaddimesinde, eserin telif amacıyla ilgili bilgiler vermiştir. Nitekim onun mukaddimesinde verdiği bilgilerden bazı arkadaşlarının isteği üzerine *el-Âcurrûmiyye*'nin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için söz konusu şerhini telif ettiği anlaşılmaktadır.

Şîrbînî'nin, *el-Âcurrûmiyye*'yi şerh ederken gereksiz uzatmalardan kaçındığı, şerhini açık ve anlaşılır bir dille telif ettiği tespit edilmiştir. Şîrbînî şerhinde, İbn Âcurrûm'un *el-Âcurrûmiyye*'sinde eksik kalan konuları tamamladığı fark edilmektedir. Ayrıca Şîrbînî'nin İbn Âcurrûm'un söz konusu eserinde ele aldığı konu sıralaması ile ilgili yorumlarda bulunduğu ve konuların birbiri ile olan bağlantılarını ortaya koymaya çalıştığı görülmektedir.

Şîrbînî şerhinde, genel olarak Arap dili ile ilgili temel bilgileri ele almış ve konuları ele alırken gereğinden fazla uzatmamaya çalışmıştır. Dolayısıyla nahiv ekolleri arasındaki ihtilaflı konulara çok fazla değinmediği tespit edilmiştir. Bununla beraber Şîrbînî'nin şerhinde bazı yerlerde nahiv ekollerinin görüşlerine kısaca değindiği yerler de bulunmaktadır. Ayrıca Şîrbînî eserinde, bazı durumlarda görüş sahiplerinin isimlerini açık bir şekilde vermiştir. Bu bağlamda eserinde birçok Arap dili âliminin ismini zikretmiştir. Dolayısıyla Şîrbînî'nin şerhinde her ne kadar çok fazla ihtilaflı konulara değinmese de bazı durumlarda nahiv âlimleri arasında ihtilaflı

olan konulara değindiği ve bu görüşler arasından tercihlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna göre Şîrbînî'nin şerhinde ihtilaflı konularda, tercih ettiği görüşleri belirtmek için *والصحيح، الأصح* gibi ifadeler kullandığı tespit edilmiştir.

Şîrbînî'nin söz konusu şerhinin önemli özelliklerinden bir tanesi de genel olarak izah edilen konulara örnekler verilmesi ve bu örneklerin i'rabının yapılmasıdır. Şîrbînî'nin eserinin diğer bir özelliği ise ayrıntılı olarak ele alınan konuların sonunda konuyla ilgili özet verilmesidir. Şîrbînî, söz konusu eserini kaleme alırken konu sıralamasına önem vermiş, anlatması gerekli olan bilgileri sistemli bir şekilde ele almış, eserini sade ve anlaşılır bir dille telif etmiştir. Dolayısıyla Şîrbînî'nin şerhi hem muhteva hem de kullandığı dil ve üslup açısından incelendiğinde Arap dili öğretiminde önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. Ayrıca Arap dili öğrenimine yeni başlayanlar için faydalı bir kaynak eser olduğunu da söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Akçakoca, Y. (2023). Arap dilinin temel dayanakları *Semâ-İcmâ-Kıyas-İstishâb*. ed. Hanifi Şahin. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları.
- Bağdâdî, Abdülkâdir b. Ömer. (1997). *Hizânetü'l-edeb ve lubbu lubâbi lisâni'l-'Arap*. thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn. Kahire: Mektebetü'l-Hâncî.
- Çavuşoğlu, A. H. (2010). "Şîrbînî, Hatîb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (39), 189-191.
- Demir, İ. (2015). İbn Mu'tî'nin Kitâbu'l-Fusûl fin-Nahv adlı eserinde istişhâd, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (3), 16-35.
- Durmuş, İ. (2001). İstişhâd, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (23), 396-397.
- Ergin, M. C. (2003). Basra ve Kûfe ekollerinin kullandıkları farklı nahiv terimleri. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 39-65.
- Ferâhîdî, Halil b. Ahmed. (2003.) *Kitâbu'l-'Ayn*. (thk. Abdulhamid Hendâvî.). 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye,
- Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Ya'kûb. (2005). *Kamûsu'l-Muhît*. thk. Muhammed Naîm Arkasûsî. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem b. Alî. (1993.). *Lisânu'l-'Arab*. Beyrut: Dâru Sâder.
- İbnu'l-Enbârî, Ebu'l-Berekât, Abdurrahmân. (2016). *el-İnsâf fî mesâ'ili'l-hilâf beyne'n-nahviyyîne'l-Basriyyîn ve'l-Kûfiyyîn*. thk. Hasan Hamed. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye.
- İbnu'l-İmâd, Ebu'l-Felâh Abdulhayy b. Ahmed. (1986). *Şezerâtu'z-zeheb fî ahhâri men zeheb*, thk. Abdu'l Kâdir el-Arnaût-Mahmud el-Arnaût. Dımaşk: Dâru İbn Kesîr.
- Kâtip Çelebî, Mustafa b. Abdullah Hâci Halife. (ts.). *Keşfu'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fînûn*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabi.
- Kehhâle, Ömer Rıza. (1993). *Mu'cemu'l-muelliîfîn terâcimu musannifi'l-kutubi'l-'Arabiyye*. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle.
- Kılıç, H. (1999). "İbn Âcurrûm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (19), 295-296. İstanbul: TDV Yayınları.
- Küçüksarı, M. (2018). Dil öğretimi metodolojisi ve yaklaşım farklılıkları bakımından İbn Âcurrûm'un el-Mukaddimetü'l-Âcurrûmiyye'si ve Birgivî'nin el-'Avâmil'i üzerine bir inceleme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 59 (1), 221-250.
- Razî, Ebû Bekir Muhammed b. Şemsiddin. (2010). *Muhtaru's-Sihah*. nşr. Eymen Abdurrezzak eş-Şevvâ. Dımaşk: Dâru'l-Feyhâ' / Dâru'l-Menhel Nâşirûn.
- Sanhâcî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Dâvûd. (2023). *el-Âcurrûmiyye*, İstanbul: Hâşimî Yayınevi.

- Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. (2005). *Buğyetü 'l-vu 'ât fî tabâkâtî 'l-luğaviyyîn ve 'n-nühât*. thk. Muhammed Abdurrahîm. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. (2006). *el-İktirâh fî usûlin-nahv*. thk. Abdülhakîm Atiyye. Dâru'l-Beyrûtî, Dımaşk.
- Şensoy, S. (2010). “Şerh”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/555-558. İstanbul: TDV Yayınları.
- Şirbînî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb. (2013). *Nûru 's-seciyye fî halli elfâzi 'l-Âcurrûmiyye*. Beyrut: Dâru'l-Minhâc.
- Tehânevî, Muhammed b. Ali. (1996). *Mevsûatu keşşâfî istilâhati 'l-fünûn ve 'l-'ulûm*. nşr. Ali Dahrûc. Beyrut: Mektebetü Lübnân Nâşirûn.
- Tekin, M. (2020). Kurân ile istişhâd yöntemi açısından Hatîb eş-Şirbînî'nin Nûru's-Seciyye fî Halli Elfâzi'l-Âcurrûmiyye adlı eseri. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 152-166.
- Tural, H. (1990). Arap dilinde şiir ve hadisle istişhâd meselesi, *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, (9), 67-79.
- Ülker, Ş. (2019). Şerhu İbn 'Akîl'de istişhâd yöntemi, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (23), 441-459.
- Ülker, Ş. (2021). *İbn Akîl ve Elfiyye Şerhi*, ed. Emin Cengiz, Ankara: İlâhiyât yayınları.
- Ziriklî, Hayruddîn. (2002). *el-A 'lâm*. Beyrut: Dâru'l-'İlm lil-Melâyîn.